

Fuster instantani

Diccionari per a incrèduls

D'ací i d'allà, desacreditant la realitat del context original, EL TEMPS ha confeccionat un "diccionari" de persones i conceptes fusterians, amb intenció d'homenatge en aquest 30 aniversari d'un dels seus llibres capitals.

Alfaro, Andreu. Alfaro ha estat sempre un gran dibuixant: és possible que per això ha esdevingut un gran escultor. Alfaro és un individu vitalista, i en els últims anys ha caigut en el parany de Goethe. Parlar amb Alfaro, últimament, era parlar de Goethe. Quan Alfaro em parla de Goethe, que no és sant de la meua devoció, crec que és preferible tenir un Alfaro a tenir un Goethe. Ara com ara.

Azorín. ¿Què n'hem de fer nosaltres, els catalans, amb Azorín. No em proposeu de plantejar un problema fictici. Tots hem convingut, ja -i Jordi Rubió ens ho ha advertit amb una insistència alligona-

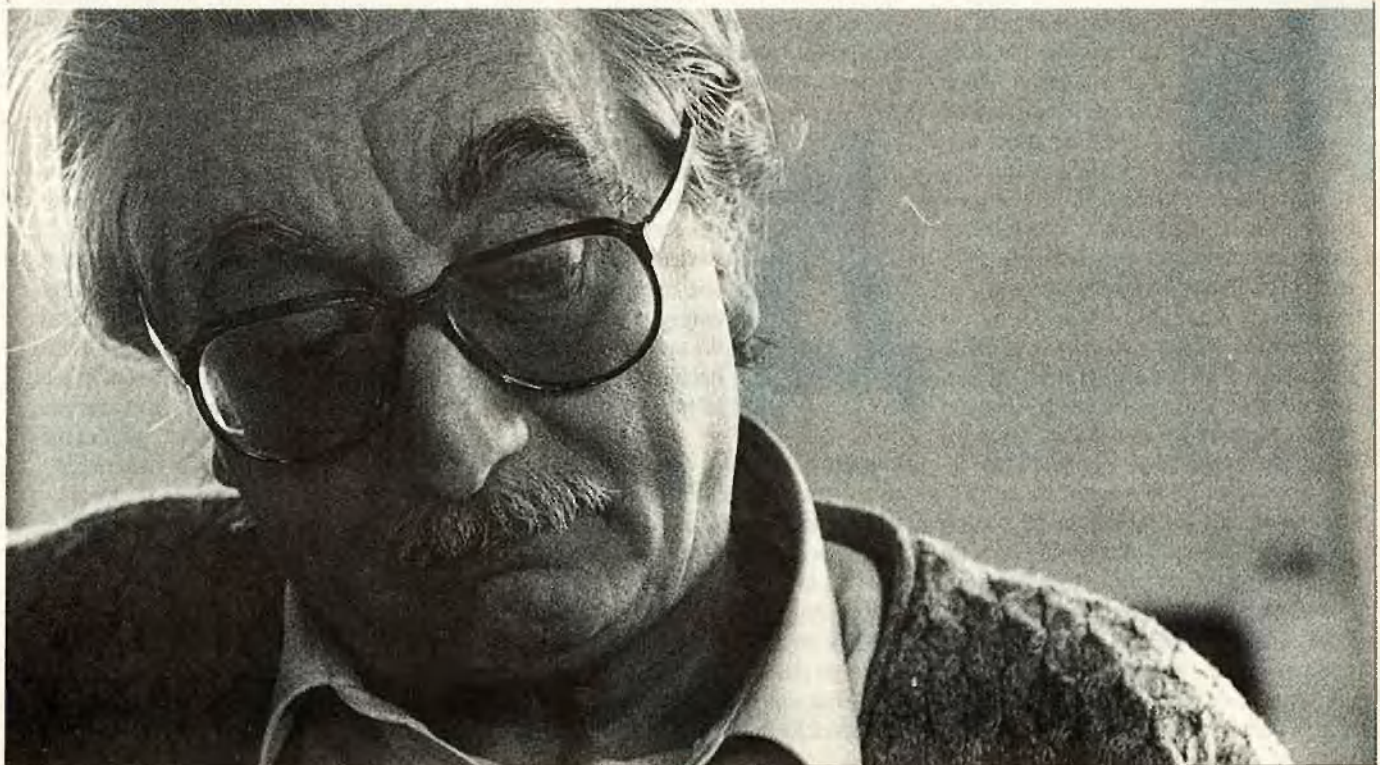
ra-. que no podem «concebre» la cultura

catalana sobre la base exclusiva o exclusivista de l'idioma.. La nostra cultura, pels atzars de la història, ha estat i encara és plurilingüe. Hem repartit la producció autòctona amb altres llengües: el llatí, el provençal, el castellà, el francès, l'italià... com a mínim. I no solament tenim dret i obligació de reclamar per a nosaltres allò que els nostres han escrit amb paraules alienes, sinó que el treball sostingut en el llenguatge genuí seria històricament intel·ligible si el treiem del context políglota on ha sorgit. El cas dels trobadors primitius, dels humanistes del Renaixement, dels castellanitzats posteriors i el cas dels bilingües, o trilingües, són evidents. No podríem renunciar-los; no ens sortiria a compte. La cosa és clara, cruament palmària. ¿Què en farem, doncs, d'aquell català de Mondòver, anomenat Azorín, que escrivia en castellà?

Cara. Algú, no sabria dir qui, ha fet observar que a partir d'una certa edat, tothom és responsable de la seua cara. Ca-

dascú, en principi, hereta unes determinades faccions per via genealògica: les envitricollades aventures dels cromosomes ens configuren la línia del nas, el color dels ulls, el de la pell, les flexions del rictus, l'estructura de les barres, l'impuls dels pèls, el gra del cutis, les celles, les dents, el dibuix de l'orella. Però passa el temps i un acaba per ser real protagonista de la pròpia vida: a favor o en contra de l'«herència», i, generalment, ni a favor ni en contra, sinó en una modesta tramitació d'anys vulgars i sumats. Ben sovint, són les vísceres amagades, les artèries, els

sucs íntims, les neurones, la qualitat seminal, que n'acusen aclaparadorament les conseqüències. El cas és que tendim a fixar-nos en la cara. La cara és l'espill de l'ànima, i l'ànima —segons unes convencions igualment «heretades»— és, a cada instant, un resum de vida. Pensem en la cara. I la cara, a la llarga, reflecteix el que hem volgut ser: totes les temptacions frustrades, en particular. I en som responsables. «Fem cara» d'això o d'allò: tant se val. És la cara que hem decidit fer. Nosaltres.

«Centralisme». Els «centralismes» són més fantasmagòrics que res. Jo encara no he conegut un sol barceloní respectablement «centralista». Per contra, n'he trobat molts que ignoren la seua missió de «centre». Quan sent un alacantí queixar-se del «centralisme» de València, m'entren unes dramàtiques ganes de riure, superiors a les meues forces. No hi ha «centralisme» a Barcelona ni a València: no «centralisme» o «centralitat», sinó inhibició, autosuficiència mediocre, manca d'imaginació civil...

REGIÓ, SOM UNA NACIÓ

Ciència. Probablement, avui, el napalm ja és un arma tan arcaica com la llança o l'espingarda. No se sap mai què pot eixir d'un laboratori, d'una càtedra, d'un càlcul de gabinet: un remei medicinal, un plus d'aventura còsmica o un truc nou per als crims metòdics de la guerra. Les ciències tenen les aplicacions més increïbles. Per al bé i per al mal, les ciències no són sinó instruments. i qui paga, mana. Disposem de l'aspirina, de vacunes contra la pòlio, de cauteles per a la sífilis o l'infart. Moltes coses benèfiques i gràcils, que prolonguen la vida i la salut del veïnat. Però també hi ha un altre vessant: un augment progressiu de recursos en la maquinària homicida. Potser més per aquest costat que no per l'altre. La sospita queda encetada. La complicitat entre els premisnobels —i, sobretot, els aspirantsapremisnobels— i els Estats Majors fa feredat. Hi havíem insinuat un vot de confiança, a les ciències: els besnéts de Voltaire, de Diderot, de d'Alembert, almenys. No imaginàvem que

l'emblema final de la ciència, de les ciències, fos una calavera. Una calavera i dues tibies entrecruades: perill de mort.

Comprensió. A mi, l'alcohol em fa més comprensiu.

Dependència. Tota la història de la literatura

depèn d'aquests actes diaris: menjar, beure, pixar, cagar. Els erudits no en parlen, o en parlen poc. I, tanmateix, són peripècies importants. Importatíssimes. Són silenciades sistemàticament. Gose insinuar que Goethe va descobrir-se «geni» mentre cagava. Els detalls de l'episodi demanen una monografia.

Domínguez, Martí. El 1941, una editorial de Madrid publicava *Alma y tierra de Valencia*, de Martí Domínguez. Per primera vegada, em sembla, algú s'arriscava a estipular hipòtesis sobre la consistència «civil» dels valencians. He observat que, entre la gent interessada en l'angoixa quotidiana del país, el llibre de Martí Domínguez és quasi ignorat. Seria un greu error, si la ignorància fos voluntària: despectiva. El llibre de Martí Domínguez era pétainista, per dir-ho ràpidament. Un propietari rural de la Ribera convertit en «alférez provisional», ¿què podia ser, si no, el 1941? Això: tradicionalista i agropecuari. Però inaugurava un camí. Enmig de retalls de programa i de florides evocacions patriòtiques, aquell paper posà damunt la taula una mica de qüestió.

Espru, Salvador. Admire molt l'obra de Salvador Espru, entre altres raons més serioses, perquè ha intercalat una mica de semitisme enmig d'una literatura de tantes pretensions hel·lèniques com la catalana del Nou-cents.

Fanatisme. Fa anys que ho estem veient en els conflictes del Pròxim Orient, on els rabins i els ulemes, els uns amb Jahvè i els altres amb Al·là, han crispat les respectives feligresies fins a extrems ignominiosos. Al pas que van, probablement no quedarà un circumcís viu, llevat dels qui han estat laicament operats de fimosi. I el problema, entre ells, no sembla obrir-se a cap solució racional. Si aconseguixen

una treva, no passarà de treva, i, més tard o més d'hora, la Mesquita i la Sinagoga tornaran a predicar la «guerra santa». Morir en la batalla, siga per la pàtria, la revolució o per alguna altra cosa igualment «secular», pot proporcionar la il·lustre satisfacció del deure complert, del sacrifici per la «causa noble», o ves a saber què. Ara: en una «guerra santa» el soldat difunt té garantida la glòria celestial, i aquesta remuneració deu ser molt estimuladora a l'hora d'entrar en combat. Un fanàtic, amb una metralladora entre mans, fa molta por. Fins i tot teòricament.

Fantasia. Hi ha gent propensa a les visions fantàstiques. Una vegada a «L'Express» de París, Juan Goytisolo contava que, a L'Havana, havia vist una anciana negra, grassa i revolucionària, que passejava per una avinguda de la ciutat llegint *El Capital* de Marx. ¡Paciència!

Feminisme. Les dones, com els literats, són bèsties essencials i elements anacrònics.

Ideal. Cadascú té el seu «ideal» de professió. Jo, com a escriptor, hauria volgut ser un gran novel·lista, un dramaturg genial, un poeta líric de primera categoria; un filòsof d'acadèmia, si més no. Però hi he renunciat. Amb llàgrimes de sang, plorades damunt quartilles inútils, hi he renunciat. He de conformar-me a escriure tebeos. El que acostume a escriure, perquè no en sé més, són papers com aquest, una mena de tebeos per a intel·lectuals. O siga, «historietes», curtes i divertides, sincopades, destinades a un hipotètic consum de *happy few*. Curtes, ho són per manca d'alè; divertides, no n'estic segur. I sincopades, sí: la meua literatura ha de ser inevitablement fragmentària, d' anotacions de diari, d'articles de periòdic, d'assaigs breus. No hi ha frivolitat en el disseny: ni tan sols hi ha disseny, si bé es mira. Faig el que puc, i el que sé. I qui no sap més... amb sa mare es gita i no peca, diuen al meu poble... La meua inquietud s'excita, però, quan faig càlculs sobre els *happy few*. ¿Existeixen, almenys, aquests «felços pocs» que puguen sufragar l'esforç?...

Identitat. Un càlcul estadístic, bastant perfecte, fet sobre la massa total de la literatura catalana produïda d'ençà de la Renaixença, em dona per resultat que,

quant a la temàtica;

a) el 60 per 100 és una glossa més o menys acadèmica d'aquells versos de Verdaguier que diuen:

*Tot sia per vós,
Jesuset dolcíssim;
Tot sia per vós,
Jesús amorós;*

b) un 30 per 100 tracta de l'Empordà;

i

c) el 10 per 100 restant s'ocupa dels temes habituals en qualsevol literatura civilitzada.

Intel·lectual. El senyor Ortega i Gasset solia dir que tot intel·lectual és un malalt del fetge. Don Josep hiperbolitzava, no cal dir-ho. Però darrere de la seua exageració es veu, de manera diàfana, l'abast

de la denúncia: en l'arrel de l'activitat intel·lectual hi ha un desequilibri, no necessàriament somàtic, que determina no sols la direcció de les seues creacions, sinó fins i tot el fet mateix de decidir-se a crear. Una història de la filosofia elaborada a base de la fitxa clínica dels seus protagonistes seria altament alligadora.

Localisme. Sempre ho he dit —i valga la *boutade*—: sant Vicent Ferrer i Raimon —més el cantant que el

predicador, *mass media* entremig— són els catalans que han obtingut per al «català» la major audiència universal fins ara constatada. Com que, per a mi, sant Vicent i Raimon són com de la família, el «petit detall» m'emociona. ¡Què volen que els diga! També tinc dret a ser una mica sentimental... i fins i tot localista, ¡punyeta!

Masclisme. La dona és pura fisiologia; l'home també, però prova de dissimular-ho.

Moralista. El moralista és un home que té una experiència decepcionada dels altres homes.

Nació. Recorde vagament una frase de

l'Ors castellà: «Ni el Papa, ni Paul Valéry ni usted ni yo sabemos qué es una nación...» A banda de les accepcions que, en els papers històrics, té el terme «nació», ¿què pot ser una «nació» ara? I parle d'una «nació» antagonica a l'Estat que la inclou. Potser el concepte de «nació» d'Stalin —que era idèntic al de Prat de la Riba, per cert— ja no resulta vàlid. Una «nació» com la catalana, que s'estableix entre el segle X i el segle XIII, i que després es dispersa per testaments reials i per interessos feudals, és massa complicada per a ser commemorada l'11 de Setembre. De Salses a Guardamar, i de Fraga a Maó, tothom és català, i molts no saben que ho són. La majoria. I no saber que ho són, ¿vol dir que no ho són? La pregunta és delicada. ¿Quants catalans se senten primer espanyols? I si això passa a Catalunya estricta, ¿què voleu que passe a les Illes, al País Valencià, a la Catalunya «francesa»?... ¿«Som una nació»? ¿Quins i quants? I no oblidem aquella pintada —amb quitrà— de la guerra d'Espanya, en un raval de Barcelona, que deia: «¡Viva Cataluña sin catalanes!» ¿«Som una nació»? Parlem-ne.

Narcisisme.

Ja coneixeu el cèlebre aforisme grec: "Johan Fuster és la mesura de totes les coses".

Nietzsche. La gran lliçó de Nietzsche va ser la de denunciar la «malaltia» dels altres: la de Sòcrates, la de Kant, la dels altres, tots, amb Moïses com a principi. La crítica nietzscheana de la tradició jueva és exacta, com ho és, fins a un cert punt, la de la tradició hel·lènica. Ara: ell estava com una cabra. Era un personatge de manicomi.

Nosaltres. A fi d'obviar, convé formular-ho així: la «despersonalització» col·lectiva entre nosaltres és palmària. I ho és tant, que ens singularitza: la resta de la població peninsular, i la de les illes adjacents, se sap «autodefinir» de

manera espontània; els valencians, no. En el fons, «som alguna cosa» —no sé quin—, perquè «no som ni això ni allò». Ben mirat, i en un resum dràstic, allò que

perdura a la superfície és un «no ser», acorralat pel «ser» limítrof de «catalans», «aragonesos», «castellans», «murcians». Apreciats globalment, els valencians no som res de tot això. Ni res «en si», segons que sembla. Som el buit de l'Espanya establerta.

Polític. Una condició del polític —i no caldria remuntar-se a Maquiavel— és la «pocavergonya»... També té el seu mèrit ser «polític». La quantitat de temps i de paciència que han d'aplicar en les seues manobres, generalment inútils o inanes, fallides, em sembla impressionant. Un parell de vegades, i només, m'he vist embolicat en anècdotes d'aquelles on es pasta i es cou una determinada operació política. M'hi he avorrit tremendament; m'hi he impacientat. Jo no sóc un «polític» nat. Ja m'ho deia el senyor Pla, de Palafrugell: «Vostè menja poc i és antipàtic; no podrà ser un bon polític.» Menge poc i sóc antipàtic: d'acord. Però quan els «polítics» mengem molt i són simpàtics, algú paga el compte.

Política. La política ha estat un afer d'advocats, en exclusiva, fins que aparegué la titulació d'«economista». L'«economista» no és, de moment, i a les universitats espanyoles, sinó un «advocat» que no

sap de lleis i que es deixa encantar per les estadístiques.

Progrès. Respiram com en el paleolític. No hem avançat gaire, per aquest cantó.

Sort. Hi ha, en efecte, la bona sort i la mala sort. Bona o mala, la sort és la sort: una trampa de vocabulari, prèviament estipulada, que realment no significa res, i que pot significar el que ens convinga. Uns minuts, pocs, de recapitulació ens ho fan veure. No: no hi ha bona sort ni mala sort. ¿Què hi ha...? La vaguetat del «futur» dona lloc a moltes indústries: la loteria o les quinies, el *chequeo*, el matrimoni, les oposicions a notaries, les arts i els oficis, les companyies d'assegurances, la indústria *tout court*, i plantar un arbre o sembrar una llavor. La incertesa en constitueix la base. El futur sempre és incert, i l'afirmació, finalment, no pot ser més pedestre.

Veritat. Les veritats, cal exagerar-les perquè resulten creïbles.